

Áfengisstefna og áfengisneysla íslenskra unglunga

Stefán Hrafn Jónsson
Félags- og lýðfræðingur
Lýðheilsustöð

Umfjöllun

- **Mun ekki fjalla um**
  - Skaðsemi áfengisneyslu
  - Vilja til að minnka unglíngadrykkju
  - Að áfengi er óvenjuleg verslunar- og neysluvara
- **Mun fjalla um stóru spurninguna, „hvað veldur?“ en læt henni ósvarað**
  - Fjalla um tiltekna nálgum við að glíma við þessa spurningu.
  - Hvaða breytingar hafa orðið á áfengisstefnu
  - Hvaða breytingar eru líklegar/mögulegar á næstu misserum eða árum

Áfengisstefna

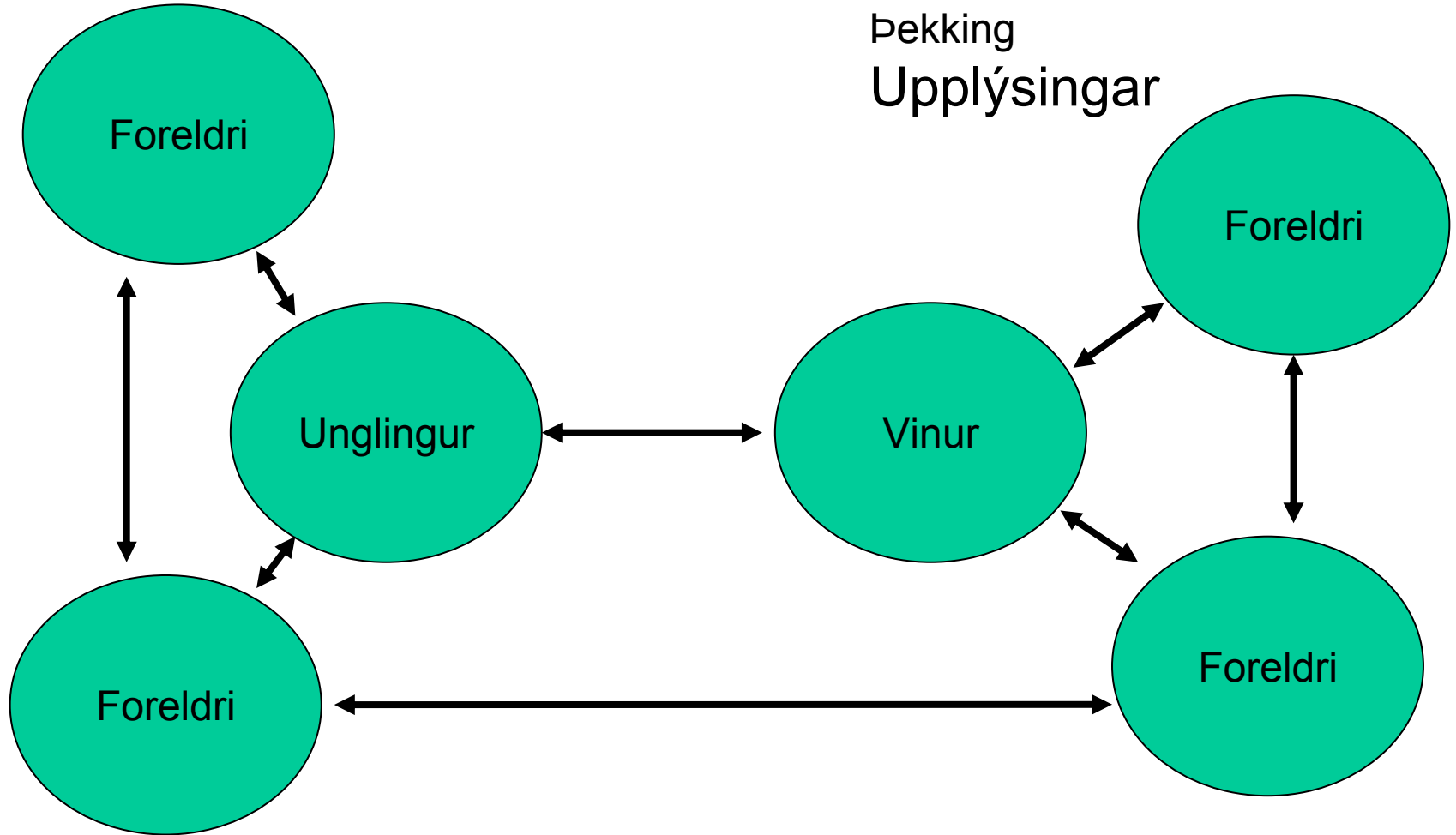
- Aðgerðir stjórnvalda sem hafa áhrif á aðgengi að áfengi með reglum og öðrum aðgerðum, sama hverjar hvatir eða ástæður þessara aðgerða eru, ljósar eða óljósar.
- Víðari skilgreining nær til fjölbreyttari viðbragða samfélagsin til að minnka skaðlega áhrif áfengisneyslu á lýðheilsu.
  - Óformlegt félagslegt taumhald
  - Fræðsla
  - Áróður.
  - O.fl.

Samspil áfengisneyslu unglunga og umhverfis

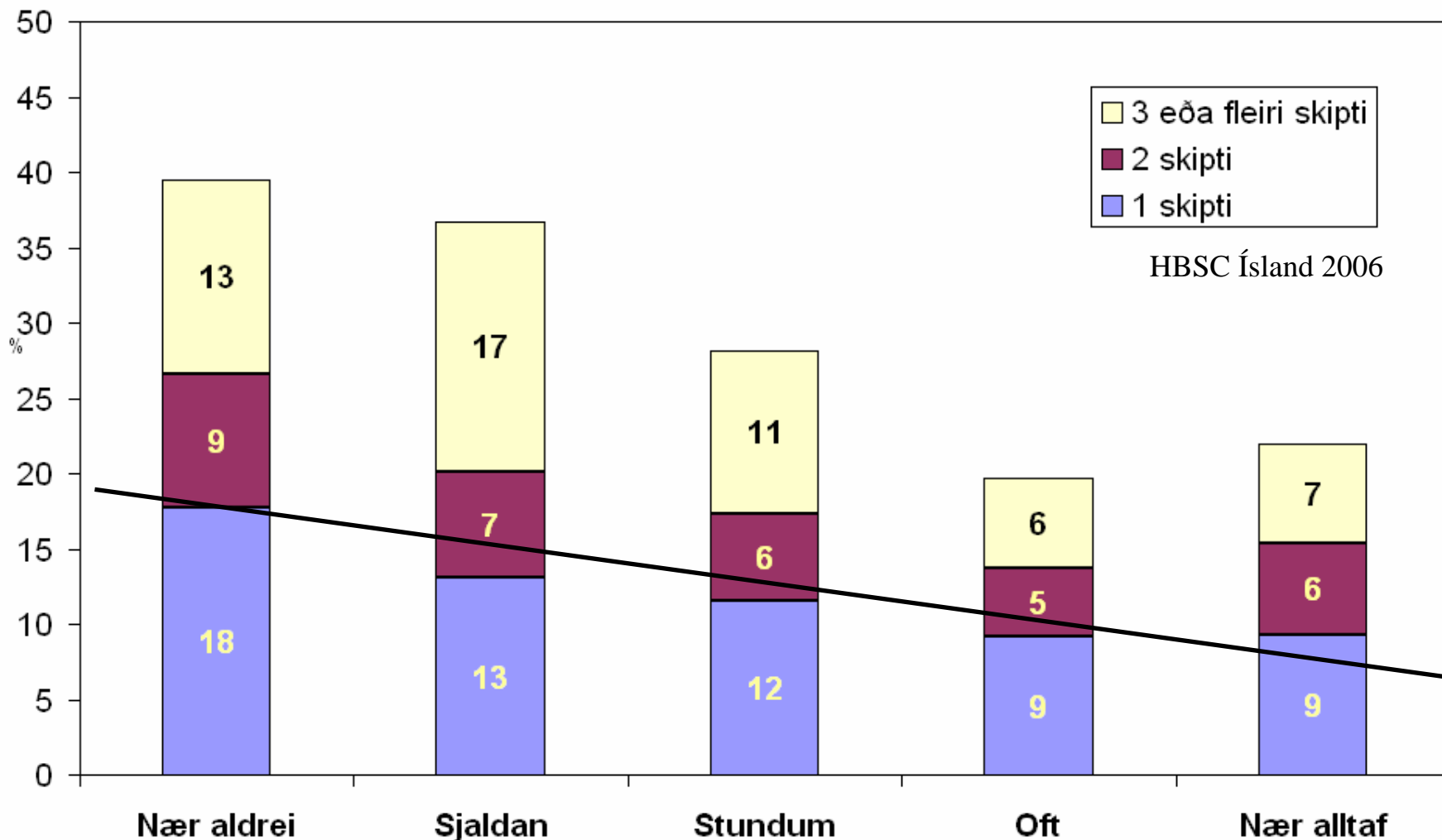
- Þátttaka í skipulögðu íþróttastarfi
- Tengsl við foreldra

Traust
Vinátta
Aðstoð
Þekking
Upplýsingar

Fjöldi skipta sem nemendur í 10. bekk hafa drukkið 5 eða fleiri áfenga drykki í röð eftir tengslum foreldra við foreldra vina

Foreldrar mínir kannast við foreldra flestra vina minna? ~

Jafna bestu línu - líkan

- $Y = B_0 - (B_1 * X_1) - (B_2 * X_2) + v$
- Y er áfengisneysla (breytilegt milli nemenda)
- X_1 er tengsl við foreldra (breytilegt milli nemenda)
  - og tengsl foreldra sín á milli
- X_2 er „gott“ félagsstarf (breytilegt milli nemenda)
- B_0 Upphafsgildið (þegar X_1 og X_2 eru = 0,0)
- B_1 „Áhrif“ tengsla við forelda á neyslu (fast gildi í líkani)
- B_2 „Áhrif“ félagsstarfs á neyslu (fast gildi í líkani)

Eitthvað nýtt?

- Þórólfur Þórlindsson o.fl. mældu þetta vorið 1992 og sýndu að þetta á einnig við í íslenskum aðstæðum
- Mælt oft síðar og betrumbætt

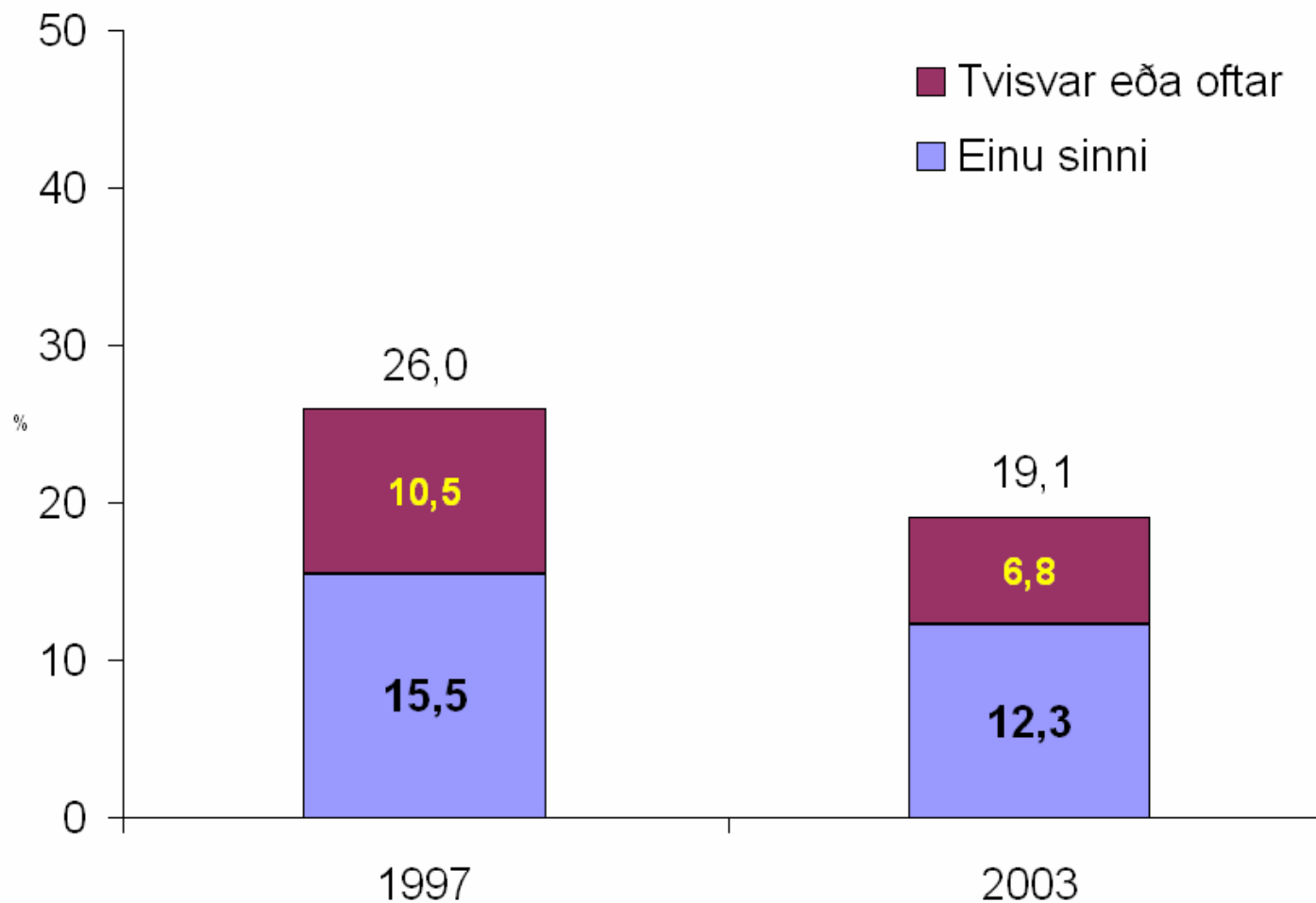

Hvernig náum við árangri í forvörnum?

- $Y = B_0 - (B_1 * X_1) - (B_2 * X_2) + v$
- Reynum að auka tengsl við foreldra og/eða heilbriggt tómstundastarf
- Það er, hækka X_1 og/eða X_2

Hvernig metum við árangur

- $Y = B_0 - (B_1 * X_1) - (B_2 * X_2) + v$
- Mælum X_1 , X_2 og Y , könnum hvort að sambandið haldi og þá hvort aukning í X_1 og X_2 minnki Y
- Mælum með nokkra ára millibili til að sjá breytingar á meðaltali á X_1 , X_2 og Y

Fjöldi skipta í viku sem nemendur í 10. bekk voru úti og komu heim eftir kl. 3:00

Hvað er ekki í jöfnunni?

- $Y = B_0 - (B_1 * X_1) - (B_2 * X_2) + v$
- Félagsleg staða fjölskyldunnar
  - Er mæld, sambandið fyrir B_1 og B_2 heldur
- Persónubundin einkenni,
  - Greind, persónuleiki, líðan, o.s.frv.
  - Erfðir, segja ekki til um breytingar yfir (stuttan) tíma
- Staða þjóðfélagsins - Of lítil breytileiki á hverjum tíma
  - Gengi úrvalsvísitölunnar (eins hjá öllum árið 2003)
  - Gengi krónunnar (eins hjá öllum árið 1992)
  - Þjóðarframleiðni (eins hjá öllum árið 1992)
  - Breytt áfengisstefna (eins hjá öllum árið 1992)
  - Verð á áfengi (eins hjá flestum árið 1992)

Hvað hefur breyst í opinberri áfengisstefnu frá 1995?

- + 1998 Áfengis- og vímuvarnaráð var stofnað
- + 2003 Lýðheilsustöð stofnuð
- + Félagasamtök, formleg og óformleg, ýmis verkefni
- + Öflugra íþróttar og æskulýðsstarf ?

Hvað hefur breyst í opinberri áfengisstefnu frá 1995?

- Verðlækkun á áfengi
- Aukin fjöldi áfengisverslana
- Aukin fjöldi vínveitingaleyfa
- Hægt að kaupa áfengi á kreditkort
- Áfengisauglýsingum fjölgað í íslenskum fjölmiðlum
- Blandað sterkt áfengi í vínbúðinni
- Áfengiskaup foreldra (bjór frekar en landi)?
- / + Frjálslegri umræða um áfengi?

Verðbreytingar á áfengi

	1996-2003
Krónutöluhækkun á sterku áfengi	26%
Krónutöluhækkun á léttvíni	15%
Krónutöluhækkun á bjór	15%
Krónutöluhækkun á ráðstöfunartekjum	71%
Hækkun neysluvísitölu	28%

Hvernig metum við áhrif breyttrar áfengisstefnu?

- Skoðum reynslu annarra þjóða
- Rökræðum af skynsemi
- Sláum til, breytum löggjöf, eftirliti o.fl., sjáum hvað gerist
  - Erfitt að meta
  - Erfitt að einangra áhrif þegar margt er að breytast
  - Er réttlætanlegt að hætta á aukna unglíngadrykkju?
- Láta okkur það engu varða!?

Hvernig áfengisstefna minnkar skaðlega áfengisneyslu?

- Mat sérfræðinga erlendis
- Reglur sem takmarka aðgengi (mikil áhrif)
  - Reglur um lánmarksaldur til áfengiskaupa (mikil áhrif)
  - Einkasala ríkis á áfengi (mikil áhrif)
  - Auglýsingabann (deilt um áhrif)
  - Verðlagning (mikil áhrif)
  - Og fleira

Heldur líkanið ef áfengisstefna breytist?

- $Y = B_0 - (B_1 * X_1) - (B_2 * X_2) + v$
- Líkanið gerir ráð fyrir að stöðugleika í umhverfinu
- Þ.e. þeir þættir sem gætu haft áhrif á áfengisneyslu séu stöðugir.
- $Y = B_0 - (B_1 * X_1) - (B_2 * X_2) + (B_3 * X_3) + v$

B_3 Áhrif þjóðfélagsbreytinga/áfengisstefnu

Mögulegar breytingar

- Lægri aldur til áfengiskaupa
  - Illa rökstutt, ekki sjálfgefið að fólk fái öll réttindi á sama tíma
- Lægra áfengisgjald?
  - Fyrir hverja?
- Óheftar áfengisauglýsingar
  - Fyrir hverja?
  - Áframhaldandi linkind dómstóla eða löggjafans
- Áfengi selt í matvöruverslunum
  - Hverjir afgreiða? Er þeim treystandi?
  - Fyrir hverja?

Lokaorð

- Miklir hagsmunir felast í árangri síðustu ára og möguleikum á áframhaldandi árangri.
- Megum ekki fórna þeim hagsmunum fyrir hagsmuni kaupmanna
- Tilslakanir í áfengismálum til þess fallnar að eyðileggja árangur síðustu ára

Lokaorð

- Kaupmenn og neytendur krefjast (og eiga rétt á) að stjórnvöld skapi lagaumhverfi sem tryggir réttlát viðskipti
- Réttur foreldra og barna á ábyrgri opinberri áfengisstefnu er sterkari
- Ábyrgðarleysi að ætla að aukin áhrif foreldra og tómstundastarfs á áfengisneyslu geti bætt upp neikvæðar afleiðingar tilslakanna í áfengismálum